

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 01.05.2025
Kabul Tarihi : 28.06.2025

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1689002>

MÜSLÜMANLAR İÇİN EVLİLİK MANEVİYATI ÖLÇEĞİ TÜRKÇE UYARLAMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Hıdır APAK¹

ÖZ

Çalışmanın amacı, Müslüman bireylerin evlilikteki maneviyat algılarını, dini inançlarının ve pratiklerinin evlilik ilişkilerine olan etkisini anlamak ve ölçmek için uygun bir araç olan Evlilik Maneviyatı Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamaktır. Bu bağlamda, ölçeğin uyarlanması, çiftler arasındaki evlilik maneviyatını Türk kültürü ve İslam diniyle uyumlu bir şekilde nicel olarak değerlendirebilecek bir ölçüm aracı sağlayacaktır. Bu çalışmada 4 farklı ve birbirinden bağımsız çalışma grubu bulunmakta ve toplamda 389 evli birey yer almaktadır. Çalışma grupları Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) için 150, Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) için 150, ölçek bağıntılı geçerliği incelemek üzere 58 ve test tekrar test geçerlik çalışmaları için 31 Müslüman evli bireyden oluşmaktadır. Çalışmanın verileri, Ekim-Aralık 2024 tarihleri arasında Türkiye'nin çeşitli illerinden çevrimiçi olarak toplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla AFA ve DFA yapılmış ve uyum indeksleri kabul edilebilir değer aralığında bulunmuştur. Ölçüt geçerliliği için bakılan Ailede Manevi Başa Çıkma Ölçeği ile pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Madde ayırt edici geçerliliğini değerlendirmek amacıyla yapılan alt ve üst %27'lik grup karşılaştırması, ölçek maddelerinin ayırt edici geçerliliği sağladığını ortaya koymuştur. Ayrıca test tekrar testten elde edilen puanlar arasında pozitif ve anlamlı korelasyon saptanmıştır. Bu çalışmada gerçekleştirilen analizler sonucunda, Evlilik Maneviyatı Ölçeği Türkçe formunun dilsel eşdeğerliğe sahip olduğu, geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak değerlendirildiği ortaya konulmuştur. Ölçek, yapılan uyarlama çalışmasında iki faktörlü ve 16 maddeden oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Maneviyat, Ölçek Uyarlama, Geçerlik, Güvenirlik

* Bu çalışma, 21-23 Aralık 2024 tarihlerinde Mardin'de düzenlenen Uluslararası Artuklu Tıp, Hemşirelik, Ebelik ve Sağlık Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, hidirapak@artuklu.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-2330-3093>

Article Type : Research Article
Date Received : 01.05.2025
Date Accepted : 28.06.2025

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1689002>

TURKISH ADAPTATION OF MARITAL SPIRITUALITY SCALE FOR MUSLIMS: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY*

Hıdır APAK¹

ABSTRACT

The aim of the study was to adapt the Marital Spirituality Scale into Turkish as an appropriate tool to understand and measure Muslim individuals' perceptions of spirituality in marriage and the impact of their religious beliefs and practices on their marital relationships. In addition, psychometric properties of the scale were examined, and validity and reliability studies were conducted. In this context, the adaptation of the scale will provide a measurement tool capable of quantitatively assessing marital spirituality among couples in a manner that aligns with Turkish culture and Islamic principles. In this study, there are 4 different and independent study groups and a total of 389 married individuals. The study groups consisted of 150 Muslim married individuals for Exploratory Factor Analysis (EFA), 150 for Confirmatory Factor Analysis (CFA), 58 for scale-related validity, and 31 for test-retest validity. The data of the study were collected online from various provinces of Turkey between October-December 2024. EFA and CFA were performed to assess the construct validity of the scale, and the fit indices were found to be within the acceptable range. The Spiritual Coping in the Family Scale, examined for criterion validity, was found to have a positive significant relationship. The lower and upper 27% group comparison for item discriminant validity revealed that the scale items provided discriminant validity. Additionally, a positive and significant correlation was found between the scores obtained from the test-retest. As a result of the analyses conducted in this study, it was revealed that the Turkish form of the Marital Spirituality Scale has linguistic equivalence and is considered as a valid and reliable measurement tool. In the adaptation study, the scale consisted of two factors, and 16 items.

Keywords: Marital, Spirituality, Scale Adaptation, Validity, Reliability.

* This study was presented as an oral presentation at the International Artuklu Congress on Medicine, Nursing, Midwifery, and Health Sciences in Mardin, Türkiye, on December 21–23, 2024.

¹ Assoc. Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, hidirapak@artuklu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2330-3093>

1. GİRİŞ

Evlilik, bireylerin fiziksel, duygusal ve ruhsal düzeylerde bir araya geldiği, insan hayatındaki önemli sosyal yapılardan biridir. Sağlıklı bir evliliğin temelinde önemli olduğu düşünülen birçok faktör arasında evlilik ve aile sisteminin manevi boyutu da yer almaktadır. Tek bir tanımlama yapmak zor olsa da (Apak & Cevat, 2018) maneviyat kavramsal olarak, bireyin doğuştan sahip olduğu ve yaşamı boyunca bireyde mevcut olan içsel gücünü ortaya çıkarmaya yönelik bir unsur (Ekşi, 2022; Erdem & Kesgin, 2017) veya kutsal olanı arama süreci (Pargament, 2007) olarak tanımlanabilir. Maneviyat, bireyin Allah ile ve/veya diğer insanlarla kurduğu ilişkileri kapsayan çok boyutlu bir olgudur. Bazı bireyler için yaşamın derin anlamı, Allah ile olan bağlarından beslenirken, diğerleri için bu anlam, kişilerarası ilişkilerde somutlaşır. Öte yandan, bir kesim ise içsel tatmini mesleki uğraşlar, sanatsal yaratım veya doğayla etkileşim gibi farklı alanlardan türetmektedir (Mackinlay, 2004).

Evlilik maneviyatı dini, manevi ve kutsal unsurların evlilik ilişkisine entegre edilmesini ifade eder (Hurt, 2012; Kusner et al., 2014; Lambert & Dollahite, 2007; Nelson et al., 2011; Wilson, 2014). Evlilik maneviyatının tanımlarının ortak temaları; birbirlerine duyulan sevgi, aşkın veya ilahi olana duyulan sevgi ve O'nun öğretilerine veya yasalarına itaat ve sevginin başkalarıyla ve toplumla paylaşılması olarak tanımlanmaktadır (Agustin-Perez, 2012).

Evlilik maneviyatı ilişkinin kutsal ya da ilahi bir öneme sahip olarak algılanması şeklinde ortaya çıkabilir. Burada çiftler evliliklerini Allah'ın bir hediyesi ya da manevi bir antlaşma olarak görebilirler (Hurt, 2012; Lambert & Dollahite, 2007). Ayrıca dini/manevi inançları, uygulamaları ve değerleri evlilik ilişkisine dahil etme şeklinde de olabilir. Bu, birlikte dua etmeyi, dini ayinlere katılmayı ve dini ahlaki taahhütleri yerine getirmeyi içerebilir (Lambert & Dollahite, 2007). Dahası evlilik içinde manevi yakınlık ve ilahi varlık hissi yaşamak da evlilik maneviyatının bir tezahürüdür. Çiftler, ilişkileri aracılığıyla birbirlerine ve daha yüksek bir güce daha derin bir bağ hissedebilirler (Kusner et al., 2014; Wilson, 2014).

Giderek artan araştırma birikimi, maneviyatın evlilik kalitesi ve memnuniyeti (David & Stafford, 2015), bağlılık (Nelson et al., 2011), başa çıkma mekanizmaları (Smith & Smith, 2004), evlilik memnuniyeti (Sayın et al., 2019), yaşam doyumu (Kasapoğlu & Yabanigül, 2018), stres (Jackson & Bergeman, 2011) ile olumlu ilişkisini belgelemiştir. Yapılan çalışmalar evlilikte maneviyatın rolünün önemini ortaya koymaktadır.

Maneviyatın evlilik ilişkisi üzerindeki önemini ortaya koyan çok sayıda kanıt bulunduğundan, evli çiftler arasında maneviyat olgusunu araştırmak yerinde ve önemlidir. Bununla birlikte, evlilikte maneviyatın bireyler ve ilişkiler üzerindeki etkisini ölçen ölçekler sınırlıdır ve mevcut araçlar genellikle evrensel veya Batı merkezli yaklaşımlar içermektedir. Her ne kadar aileler arasında maneviyatı ölçen mevcut değerlendirme araçları olsa da, bunların çoğu Türk kültürüne ve İslam dinine özgü değildir. Mevcut ölçekler genellikle İslami maneviyatın nüanslarını yakalamakta başarısız olduğundan, kültürel açıdan uygun maneviyat ölçümlerinin gerekliliğini vurgulamaktadır (Hodge et al., 2015). Müslüman bireylerin yaşam tarzı ve inanç sistemine özgü bir bağlamda bu kavramın nasıl deneyimlendiği ise sınırlı sayıda çalışmada yer almıştır. Bu eksiklik, Müslüman toplumlarda evlilik maneviyatını ölçmeye yönelik ölçek geliştirme veya uyarlama çalışmalarını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, Evlilik Maneviyatı Ölçeği'nin (EMÖ) uyarlanması çiftler arasındaki evlilik maneviyatının Türk kültürüne ve İslam dinine uygun nicel bir ölçümünü sunacaktır.

İslam bağlamında evlilik maneviyatı, eşler arasında kutsal bir bağ olarak evliliğin manevi boyutlarını vurgulayan çok yönlü bir kavramdır. Bu bağ sadece fiziksel bir birliktelik değil, aynı zamanda İslami öğretilerle uyumlu derin bir manevi bağlılıktır. Evlilikte maneviyatın önemi, evliliği her iki tarafı da ilahi emirlere uymaya ve inanç ortakları olarak rollerini yerine getirmeye zorlayan güçlü bir sözleşme olarak gören İslam hukuku ve kültürel uygulamalarla da ilişkilidir (Lubis et al., 2024; Rohaya & Supendi, 2020). Türkiye'de yapılan bir çalışmada evli bireylerin %99'unun Allah'ın varlığına ve bir olduğuna inandığı ve bundan hiç şüphe duymadığı bildirilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2024). Bu da Türkiye'de evli bireyler için maneviyatın hayatlarının önemli bir yönünü oluşturduğunu göstermektedir.

Yapılan çalışmalarda Türk kültürüne ve Müslümanlara dönük maneviyatı ölçme araçları bulunmaktadır (Cengil & Koç, 2023; Doğanay, 2019; Ghorbani et al., 2014; Hodge et al., 2015; Şirin, 2018). Ancak ölçekler evlilik bağlamına odaklanmamışlardır. Müslümanlar arasında evlilik maneviyatını ölçen ölçeklerin geliştirilmesi, maneviyat ve evlilik memnuniyeti arasındaki karmaşık ilişkinin anlaşılması için elzemdir. Bu ölçeklerin geçerliliği, kültürel açıdan uygun olmalarını ve Müslüman çiftlerin benzersiz manevi deneyimlerini yansıtmalarını sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Müslüman bireylerin evlilikteki maneviyat algılarını, dini inançlarının ve pratiklerinin evlilik ilişkilerine olan etkisini anlamak ve ölçmek için uygun bir araç olan Evlilik Maneviyatı Ölçeği'ni uyarlamaktır. Uyarlanacak bu ölçek, hem akademik araştırmalarda hem de uygulamalı çalışmalarda kullanılabilir bir referans kaynağı olmayı hedeflemektedir. Böylelikle, evli Müslüman çiftlerin manevi perspektiflerini

anlamada önemli bir katkı sağlanacaktır. Ölçek, evlilik maneviyatı alanındaki teorik ve pratik tartışmalara değerli katkılar sağlayacaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Evlilik Maneviyatı Ölçeği'nin uyarlanması ve ölçüm özelliklerinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen, nicel yöntemlere dayalı bir ölçek uyarlama çalışmasıdır.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırma, dört farklı çalışma grubunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada örnekleme yöntemi olarak kolayda örnekleme tercih edilmiştir. İlk çalışma grubunu, yaşları 23-61 arasında değişen 150 Müslüman evli birey oluşturmaktadır. Bu grubun 107'si (%71,3) kadın, 43'ü (%28,7) ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Söz konusu gruptan elde edilen veriler, AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi) yapmak amacıyla toplanmıştır. İkinci örneklem grubunu 110'u (%73,3) kadın, 40'ı (%26,7) erkek, yaşları 18-64 arasında değişmekte toplam 150 Müslüman evli birey oluşturmaktadır. Burada elde edilen veriler, doğrulayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizlerinin yapılması amacıyla alınmıştır. Üçüncü çalışma grubundan elde edilen veriler, ölçeğin bağıntılı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla 20-60 yaş aralığındaki 58 Müslüman evli bireyden toplanmıştır. Katılımcıların 41'i (%70,7) kadın, 17'si (%29,3) erkektir. Test tekrar test analizini gerçekleştirmek için belirlenen dördüncü çalışma grubu 17'si (%54,8) kadın, 14'ü (%45,2) erkek, yaşları 22-45 arasında değişen 31 Müslüman evli bireyden oluşmaktadır. Veriler Google Form aracılığıyla toplandığından, eksik ya da hatalı veri tespit edilmemiştir. Belirtilen kriterleri sağlamayan katılımcılar tüm gruplarda analize dâhil edilmemiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Evlilik Maneviyatı Ölçeği: Bu ölçek, Agustin-Perez (2012) tarafından 381 katılımcının verileri kullanılarak geliştirilmiş ve analiz edilmiştir. Ölçek, bireyin Allah algısını ve inancını, ayrıca evlilik yaşamında Allah ile etkileşimine veya Allah'ın rolüne ilişkin algı ve inançlarını değerlendiren bir öz bildirim ölçeğidir. Toplam 30 maddeden ve altı faktörden oluşan ölçeğin alt boyutları şunlardır: Allah'la İlişki, Varoluşsal, Geleneksel/Ritüel, Yakınlık, Bağışlama ve Partnerlik. Evlilik Maneviyatı Ölçeği'nin AFA'nın ortaya koyduğu gibi altı temel faktöre sahip olduğunu ve her bir boyutunun/faktörünün Cronbach alfa değerinin içsel olarak tutarlı olduğunu göstermiştir. Altı alt boyutun Cronbach alfa değerleri 0,79 ile 0,87 arasında değişen yüksek değerlerdedir.

Ailede Manevi Başa Çıkma Ölçeği: Doğanay (2019) tarafından geliştirilen ölçek, tek boyutlu ve 11 maddeden oluşmaktadır. Ölçek beşli Likert tipinde derecelendirilmektedir. Ailede başa çıkma ile ilgili ifadeler, kesinlikle katılmıyorum diyenlere 1, kesinlikle katılıyorum diyenlere ise 5 puan verilerek tek yönlü bir şekilde puanlanmıştır. Bireyin aldığı puan yükseldikçe ailede manevi başa çıkma yükselmektedir. Tüm maddelerin toplam puanı "Ailede Manevi Başa Çıkma" düzeyini vermektedir. Ölçeğin ters maddesi yoktur ve tek boyutlu bir ölçektir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği Cronbach alfa katsayısı 0,90'dır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Süreç

Öncelikle, ölçeğin Türkçeye uyarlanması için ilgili araştırmacıyla e-posta aracılığı ile iletişime geçilmiş ve gerekli izin alınmıştır. Ardından, lisansüstü düzeyde eğitim almış ve ileri düzeyde İngilizce bilgisine sahip beş uzman tarafından ölçeğin orijinalinden Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Taslak metinler, bir psikolog, bir din psikoloğu ve bir ölçme-değerlendirme uzmanından oluşan akademisyenler tarafından incelenmiş ve Türkçe formun son hâli belirlenmiştir. Ardından, bu form ileri düzey İngilizce bilgisine sahip üç farklı uzman tarafından İngilizceye geri çevrilmiştir. Geri çeviriler, ölçeğin orijinal metniyle karşılaştırılarak detaylı bir şekilde incelenmiş ve gerekli düzenlemeler yapılarak ölçeğin son Türkçe formu oluşturulmuştur. Ölçeğin Müslüman evli bireylere kültürel ve dinî açıdan uyarlanması sürecinde bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Örneğin, orijinal metindeki 'İncil' ifadeleri, dini bağlama uygun olacak şekilde 'Kur'an-ı Kerim' olarak değiştirilmiştir. Ayrıca, altılı Likert tipi olan ölçek, uzman görüşleri doğrultusunda beşli Likert tipine dönüştürülmüştür.

Çalışmanın verileri 10 Ekim 2024 ile 10 Aralık 2024 tarihleri arasında, Türkiye'nin farklı illerinden Google Formlar aracılığıyla çevrimiçi olarak toplanmıştır. Araştırmaya katılan tüm evli bireyler, onam vererek araştırmaya katkıda bulunmuşlardır. Onam formunda araştırmacı, katılımcılara detaylı açıklamalarda bulunmuş ve e-posta adresini paylaşmıştır. Bu sayede katılımcıların akıllarındaki olası sorular yanıtlanmıştır. Araştırma, Mardin Artuklu Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu tarafından onaylanmış (Onay no: 2024/10-14) ve 1975 Helsinki Bildirgesi'nin etik kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışmanın veri analizi kısmında ilk olarak AFA ve DFA yapılmıştır. Test tekrar test, Cronbach Alfa katsayısı ve ölçüt bağıntılı geçerlik sonuçları incelenmiştir. Madde ayırt edicilik analizi, ölçeğin toplam puanlarına dayalı olarak oluşturulan alt ve üst %27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkların incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 22 ve AMOS 24 yazılım paketleriyle bilgisayar ortamında analize tabi tutulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde, Evlilik Maneviyatı Ölçeği'nin (EMÖ) geliştirilmesi ve alana kazandırılması süreci sonunda elde edilen psikometrik sonuçlar açıklanmaktadır.

3.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

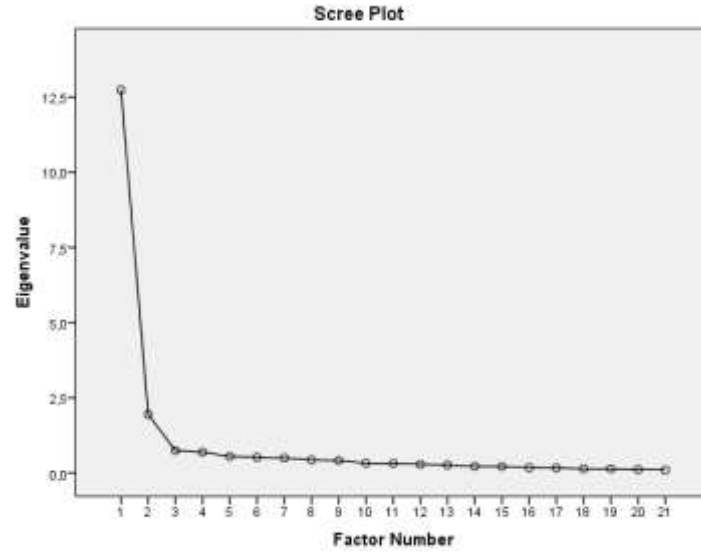
EMÖ'nün uyarlanması çalışmasında ilk olarak AFA'ya ihtiyaç duyulmuştur. Ölçek dil, din ve kültürel yapı farklılığı olan bir gruba uyarlandığı için faktör yükleri ve boyutların değişebileceği ihtimali üzerinden nedeniyle faktör yapısının incelenmesinde ilk olarak AFA yapılmıştır. KMO değeri ,947 ve Barlett testi χ^2 değeri ise 2956,552 ($p < ,001$) tespit edilmiştir. AFA sonucunda faktör yükü düşük ve binişik dokuz madde (2, 3, 19, 21, 22, 25, 28, 29 ve 30. maddeler) ölçekten çıkarılarak 21 maddelik form elde edilmiştir. Ölçek maddelerine ait faktör yükleri, Tablo 1'de ayrıntılı olarak sunulmuştur. Maddelerin faktör yük değerleri ,57 ile ,95 arasında değişmektedir.

Tablo 1.

Ölçeğin Maddelerinin Faktör Yükleri

Maddeler	Allah'la İlişki	Partnerle İlişki
Allah hayatımdaki her şeyden daha önceliklidir.	,957	
Allah'ın evliliğimde olup bitenlerle ilgilendiğine inanırım.	,906	
Allah evliliğimin en temel ve vazgeçilmez parçasıdır.	,864	
Ben ve eşim evliliğimizde Allah'ın yanımda olduğunu hissederiz.	,850	
Bazı hikmetlerden dolayı evliliğin fitratımıza konulduğuna inanırım.	,844	
Allah'a içtenlikle ve sükûnet halinde dua etmek bana ve eşime huzur verir.	,819	
Eşimle aramızdaki cinsel birliktelik Allah'ın bize bir lütfudur.	,788	
Ben ve eşim günah işlediğimizde veya hata yaptığımızda Allah'a tövbe etmeye özen gösteririz.	,782	
Allah ile olan ilişkim, eşimle olan ilişkimde bana ilham verir ve rehberlik eder.	,774	
Ben eşim ibadetlerimizi/dini sorumluluklarımızı yerine getirmede huzursuz hissederiz.	,741	
Evliliğimde gerçekleşen her şey için Allah'a şükrederim.	,703	
Ben ve eşim herhangi bir karar almadan önce Allah'ın bize en doğrusunu göstermesi için dua ederiz.	,699	
Eşimle birbirimizi daha iyi anlamak için elimizden geleni yaparız.		,946
Ben ve eşim birbirimizin en iyi arkadaşıyız.		,832
Ben ve eşim hayatın her alanında ortak bir anlayış ve işbirliği içindeyiz.		,822
Eşimle vakit geçirmekten keyif alırım.		,771
Eşimle düzenli ve nitelikli zaman geçirmeye özen gösteririm.		,726
Eşimin sevdiğini hissetmesi için elimden gelen her şeyi yaparım.		,665
Eşimle tartıştıktan sonra barışmak için çaba sarf ederiz.		,617
Ben ve eşim, birbirimiz için kendi kişisel menfaatlerimizden fedakârlık yaparız.		,595
Eşimle olan ilişkim bir birey olarak gelişmeye yardımcı olur.		,576

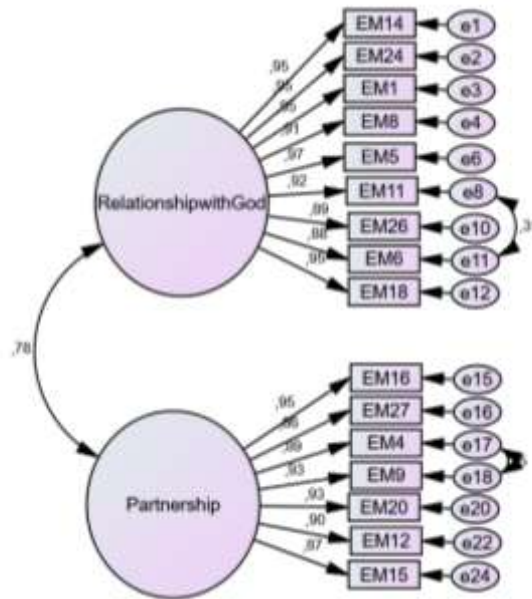
Boyutların dağılımına ilişkin grafik Şekil 1'de yer almaktadır. Buna göre de ölçeğin iki genel faktöre sahip olabileceği anlamına gelmektedir. İki faktörden sonra gelen faktörlerin özdeğerinin 1'den düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda ölçeğin iki boyutta olduğuna karar verilmiştir. Boyutların isimlendirilmesi "Allah'la İlişki" ve "Partnerle İlişki" şeklinde yapılmıştır. Faktörün ölçeğe ilişkin açıkladığı toplam varyans %66,77 olarak belirlenmiştir.

Şekil 1. Ölçeğin yamaç grafiği

3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Evlilik Maneviyatı Ölçeği'nin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla DFA uygulanmıştır. DFA sonucu oluşan iki faktörlü model Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil-2: Evlilik Maneviyatı Ölçeğinin İki Faktörlü Modeli

EMÖ'de maddelerin iki boyutta yer aldığı ve anlamlı ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda ki-kare değerinin serbestlik derecesi (χ^2/df), uyum iyiliği indeksi (GFI), normlu uyum indeksi (NFI) ve karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) ve kök değerlerine oranı ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA) hesaplanmıştır. Tablo 2, EMÖ için uyum indekslerini göstermektedir. Bu sonuçlar doğrulayıcı faktör analizini doğrulamakta ve tüm ölçek maddelerinin bir yapının bileşenleri olarak kabul edilebileceğini göstermektedir. 16 maddeden oluşan formun DFA sonuçları, Şekil 2'de görselleştirilmiştir. DFA sonucu beş madde (7, 10, 13, 17 ve 23. maddeler) uyum sağlamadığı için ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddeler düşük standartlaştırılmış faktör yükü nedeniyle çıkarılmışlardır.

Tablo 2.*EMÖ için Fit Endeksleri*

Gözlemlenen İndeksleri	Uyum	EMÖ için Elde Edilen Uyum İndeksleri	EMÖ'nin Değiştirilmiş Versiyonu için Elde Edilen Uyum İndeksleri
χ^2/df		4,132	1,669
GFI		0,729	0,881
NFI		0,874	0,956
IFI		0,901	0,982
CFI		0,901	0,982
RMSEA		0,102	0,067

3.3. Ölçüt Bağıntılı Geçerlik

Ölçüt-bağıntılı geçerlik analizleri çerçevesinde, Ailede Manevi Başa Çıkma Ölçeği ile arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Buna göre, "Evlilik Maneviyatı" ile "Ailede Manevi Başa Çıkma" toplam puanları arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=.73$, $p<.01$).

3.4. Güvenirlik Analizleri

Ölçeğin güvenirliliği için Cronbach alfa (α) iç tutarlılık analizi ile test-tekrar test güvenirliliği analizleri gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik için ayrıca EMÖ madde ayırımı değerlendirilmek için %27'lik üst ve alt grup karşılaştırması incelenmiştir. Güvenirlik analizi sonuçlarına göre, Cronbach alfa katsayısı Allah'la İlişki boyutu için 0,98, Partnerle İlişki boyutu için 0,97 ve Evlilik Maneviyatı Ölçeği toplam puanı için 0,98 olarak hesaplanmıştır. Bağımsız örneklem testi, üst %27 ve alt %27 grupları arasındaki madde puanları açısından ortalama farkı belirlemek için hesaplanmıştır. Karşılaştırma analizi sonucunda, alt ve üst grupların madde puan ortalamaları arasında tüm maddeler için $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Yapılan çalışmada, test-tekrar test arasındaki süre 8 gündür. Test-tekrar test analizinden elde edilen puanlar arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon tespit edilmiştir ($r = .72$, $p < .001$).

3.5. Ölçeğin Puanlandırılması

Ölçek, iki alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci alt boyut olan Allah'la İlişki 9 maddeden oluşmakta olup, katılımcılar bu boyuttan en az 9, en fazla ise 45 puan alabilmektedir. İkinci alt boyut olan Partnerle İlişki ise, katılımcıların en az 7, en fazla 35 puan alabileceği şekilde yapılandırılmıştır. Ölçeğin toplam puanı değerlendirildiğinde, en yüksek puanın 80, en düşük puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Her bir alt boyuttan alınan yüksek puan, bireyin o alt boyutun değerlendirdiği özelliği daha belirgin ve güçlü bir şekilde taşıdığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, ölçek toplam maneviyyat düzeyine ilişkin bir puan sunmakta olup, bu puanın yüksekliği bireyin evlilik maneviyyatının daha üst düzeyde olduğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de yaşayan Müslüman evli bireylere yönelik Evlilik Maneviyatı Ölçeği'nin uyarlanması ve psikometrik özelliklerini değerlendirmektir. Türkçe olarak maneviyyatla ilgili çeşitlik ölçekler kullanılmasına rağmen, evlilik maneviyyatı için kullanılabilecek bir araç şimdiye kadar yoktur.

Bu çalışmada, Evlilik Maneviyatı Ölçeği'nin geçerliliği için çeşitli psikometrik özellikler kullanılmıştır. AFA sonucunda dokuz madde silinmiş ve iki faktör altında yüksek faktör yüküne sahip olduğunu ve ortaya çıkan yapının toplam varyansın %66.77'sini açıkladığını göstermiştir. DFA sonucunda beş madde elenmiş ve açıklayıcı faktör analizindeki faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile teyit edilmiştir. DFA sonucu ölçek kabul edilebilir uyum (Schermelleh-Engel et al., 2003) verdiği saptanmıştır. Yapı geçerliği için ayrıca "Evlilik Maneviyatı" ile "Ailede Manevi Başa Çıkma" toplam puan ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu korelasyonun gücü ($r=.73$) oldukça iyi bir ölçüt geçerliği kanıtıdır.

Ölçeğin güvenirliliği için Cronbach alfa (α) güvenirliliği, üst ve alt grup karşılaştırması ve test-tekrar test güvenirliliği analizleri yapılmış (Büyüköztürk, 2010) ve güvenirlilik sağlanmıştır. Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının oldukça yüksek çıkması (.98 ve .97), ölçeğin maddeleri arasında güçlü bir tutarlılık olduğunu göstermektedir. Ancak, bu denli yüksek değerler bazı araştırmacılar tarafından, maddelerin birbirini aşırı tekrar etmesi veya ölçekte yer alan ifadelerin çok benzer içeriklere sahip olmasıyla ilişkilendirilmektedir.

Özellikle Müslüman toplumlarda evlilik, sadece bireysel bir seçim değil, aynı zamanda dini, kültürel ve toplumsal değerlerin bir yansıması olarak görülmektedir. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde evlilik, ibadet boyutu da

olan kutsal bir bağ olarak tanımlanmıştır. Müslüman bir yaşam tarzını benimseyen bireyler için maneviyat, evlilik ilişkilerinde sevgi, saygı, sadakat, affedicilik ve sabır gibi erdemlerin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır.

Bu ölçek Müslüman ve Türk popülasyonda uyarlandığı için bazı maddeler elenmiş ve ölçeğin altı boyutlu yapısı korunamamıştır. Ölçek Allah'la ilişki ve partnerle ilişki boyutlarında geçerli ve güvenilir bir yapıya erişmiştir. Maneviyat, bireyin kendisiyle, başkalarıyla, doğayla ve aşkınlıkla olan bağlantısını yansıtır. Evlilik maneviyatı bağlamında da Allah'la ve eşle olan ilişki şeklinde kendini göstermiştir. Bireylerin Allah ile olan ilişkileri, eşler arasındaki dini iletişim aracılığıyla evlilik kalitesini ve evlilik memnuniyetini de etkileyebilir (David & Stafford, 2015).

Sonuç olarak, Evlilikte Maneviyat Ölçeği'nin (EMÖ) geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konulmuştur. Uyarlanan ölçek, 16 maddeden oluşan iki boyutlu olup Türkiye'deki evli Müslüman bireylerin evlilik maneviyatına ilişkin düşünce ve tutumlarını ortaya çıkarmak için kullanılabilir. Türkiye'de ve Müslümanlara yönelik evlilik maneviyatını ölçen bir araç bulunmamaktadır. Bu çalışmanın evlilik maneviyatının ölçülmesinde öncü olması umulmaktadır. Ölçeğin, evli bireylere dönük kesitsel çalışmalarının yanı sıra deneysel ya da yarı deneysel çalışmalar için de iyi bir değerlendirme aracı olduğu düşünülmektedir. Evlilik maneviyatı ile evlilik doyumu, başa çıkma gibi kavramlarla ilişkisinin araştırılması da literatür için faydalı olabilir.

Esasen, evlilik maneviyatının danışmanlıkta bir araç olarak değerlendirilmesi, terapistlerin ve danışmanların yetkinliklerini artırmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, sorunların iyileştirilmesinde kullanılabilecek manevi ve dini güçlerin belirlenmesi ve kullanılması için bir araç sağlayabilir. Evlilik maneviyatının bu ölçümü, manevi danışmanlık, psikoloji ve psikolojik danışmanlık alanlarında daha fazla veri birikimini kolaylaştıracak bilimsel araştırmalara da yardımcı olabilir. Ölçek Türkiye'deki evli Müslüman bireylerden toplanmış, geçerlilik ve güvenilirlik testleri uygulanmıştır. Bu yapının farklı ülkelerdeki Müslüman evli bireylerle araştırılması faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- Agustin-Perez, J. (2012). The validation of the marital spirituality scale. *International Journal of Social Science and Humanity*, 2(4), 296-300.
- Apak, H., & Acar, M. C. (2018). Dindarlığın bir boyutu olarak maneviyat. In M. N. Doru & Ö. Bozkurt (Eds.), *Din bilimleri: Klasik sorunlar-güncel tartışmalar* (pp. 365-378). Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Büyükoztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayınları.
- Cengil, M., & Koç, A. (2023). Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum Ölçeği (EŞMDÖ). *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 87-115.
- David, P., & Stafford, L. (2015). A relational approach to religion and spirituality in marriage: The role of couples' religious communication in marital satisfaction. *Journal of Family Issues*, 36(2), 232-249. <https://doi.org/10.1177/0192513X13485922>
- Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB). (2024, Aralık 10). Türkiye'de dini hayat. <http://www.diyanet.gov.tr/StratejiGelistirme/>
- Doğanay, G. (2019, Şubat 14-17). Ailede Manevi Başa Çıkma Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. 4. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, Yalova, Türkiye.
- Ekşi, H. (2022). *Manevi yönelimli psikolojik danışma* (2. basım). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Erdem, M., & Kesgin, B. (2017). Manevi destek uygulayıcılarının manevi destek hizmetlerine ilişkin görüşleri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(15), 124-140.
- Ghorbani, N., Watson, P. J., Ghramaleki, A. F., Morris, R. J., & Hood, R. W. (2014). Measuring Muslim spirituality: Relationships of Muslim experiential religiousness with religious and psychological adjustment in Iran. *Journal of Muslim Mental Health*, 8(1). <https://doi.org/10.3998/jmmh.10381607.0008.105>
- Hodge, D., Zidan, T., & Husain, A. (2015). Validation of the Intrinsic Spirituality Scale (ISS) with Muslims. *Psychological Assessment*, 27(4), 1264-1272. <https://doi.org/10.1037/pas0000130>
- Hurt, T. R. (2012). Toward a deeper understanding of the meaning of marriage among Black men. *Journal of Family Issues*, 34(7), 859-884. <https://doi.org/10.1177/0192513x12451737>
- Jackson, B. R., & Bergeman, C. (2011). How does religiosity enhance well-being? The role of perceived control. *Psychology of Religion and Spirituality*, 3(2), 149-161. <https://doi.org/10.1037/a0021597>
- Kasapoğlu, F., & Yabanigül, A. (2018). Marital satisfaction and life satisfaction: The mediating effect of spirituality. *Spiritual Psychology and Counseling*, 3, 177-195. <http://dx.doi.org/10.12738/spc.2018.3.2.0048>
- Kusner, K. G., Mahoney, A., Pargament, K. I., & DeMaris, A. (2014). Sanctification of marriage and spiritual intimacy predicting observed marital interactions across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 28(5), 604-614. <https://doi.org/10.1037/a0036989>
- Lambert, N. M., & Dollahite, D. C. (2007). The threefold cord marital commitment in religious couples. *Journal of Family Issues*, 29(5), 592-614. <https://doi.org/10.1177/0192513x07308395>
- Lubis, M., Daulay, S. R., & Fauziyah, F. (2024). Social and economic impacts of increasing early marriages during the COVID-19 pandemic: A study in Mandailing Natal and South Tapanuli Districts. *Journal of Islamic Economics Lariba*, 10(1), 69-82. <https://doi.org/10.20885/jielariba.vol10.iss1.art4>
- Mackinlay, E. (2004). The spiritual dimension of ageing. In A. Jewell (Ed.), *Ageing, spirituality and well-being* (pp. 72-85). Jessica Kingsley Publishers.
- Nelson, J. A., Kirk, D. J., Ruch, A., & Gfroerer, K. P. (2011). Religious and spiritual values and moral commitment in marriage: Untapped resources in couples counseling? *Counseling and Values*, 55(2), 228-246. <https://doi.org/10.1002/j.2161-007x.2011.tb00034.x>
- Pargament, K. I. (2007). *Spiritually integrated psychotherapy: Understanding and addressing the sacred*. Guilford Yayınları.
- Rohaya, N., & Supendi, S. (2020). Legal protection of wife and children in self marriage. *JHR (Jurnal Hukum Replik)*, 8(2), 10. <https://doi.org/10.31000/jhr.v8i2.3580>
- Sayın, M., Gençöz, T., & Gençöz, F. (2019). The relationship of marital satisfaction and life satisfaction with spiritual orientation: The mediating role of sacrifice and sensitivity. *Spiritual Psychology and Counseling*, 4(3), 237-256. <https://doi.org/10.37898/spc.2019.4.3.083>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Smith, J. A., & Smith, A. H. (2004). Treating faith-based infertile couples using cognitive-behavioral counseling strategies: A preliminary investigation. *Counseling and Values*, 49(1), 48-63. <https://doi.org/10.1002/j.2161-007X.2004.tb00252.x>
- Şirin, T. (2018). Maneviyat ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 13(18), 1283-1309.

- Wilson, E. E. (2014). Gendered power, spirituality, and relational processes: Experiences of Christian physician couples. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 13(4), 312-338. <https://doi.org/10.1080/15332691.2014.953652>

ÇALIŞMANIN ETİK İZNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Mardin Artuklu Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurul

Etik değerlendirme kararının tarihi: 08.10.2024

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 2024/10-14

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarın araştırmaya katkı oranı %100'dür.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.